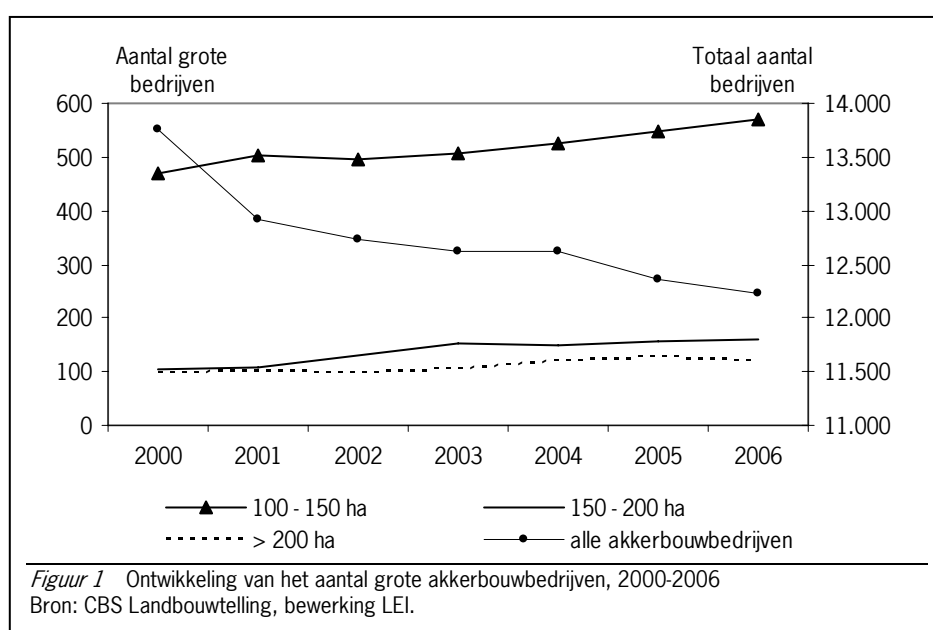

SCHAALGROOTTE EN SPECIALISATIEGRAAD AKKERBOUWBEDRIJVEN

Ruud van der Meer

Het aantal gespecialiseerde akkerbouwbedrijven in Nederland daalt al jaren. In de periode tussen 2000 en 2006 is het aantal afgenomen van 13.700 tot 12.200. De gemiddelde bedrijfsomvang van de bedrijven stijgt in dezelfde periode van 35 ha tot 38 ha. Door schaalvergroting ontstaan er steeds meer grote bedrijven (> 100 ha). Zo neemt het aantal grote akkerbouwbedrijven al jaren toe, waarbij de stijging in de grootteklasse 100 tot 150 ha het grootst is (figuur 1). Het percentage grote akkerbouwbedrijven bedraagt in 2006 7% van het totale aantal akkerbouwbedrijven (12.200). Bedrijven tussen de 25 en 50 ha hebben 40% van het akkerbouwareaal in gebruik. Het aandeel van deze bedrijven neemt behoorlijk af in de laatste jaren. Zowel het percentage akkerbouwbedrijven kleiner dan 25 ha als het aandeel van deze bedrijven in het akkerbouwareaal blijft vrij stabiel.

Specialisatiegraad

Het aantal grote akkerbouwbedrijven is weliswaar relatief beperkt, maar de oppervlakte grond die zij in gebruik hebben is wel substantieel te noemen. Het totale areaal akkerbouw (exclusief groenvoedergewassen) bedraagt in Nederland circa 550.000 ha. 22% hiervan wordt door de grote akkerbouwbedrijven benut. De bedrijven tussen de 100 en 150 ha benutten hiervan ongeveer de helft. Op de akkerbouwbedrijven tot 100 ha is ongeveer 85% van de oppervlakte in gebruik als akkerbouwgrond. Voor de bedrijven tussen de 100 en 200 ha ligt dit percentage hoger, namelijk op 90%. Bedrijven in deze grootteklasse zijn dan ook het sterkst gespecialiseerd. Bedrijven groter dan 200 ha zijn relatief minder sterk georiënteerd op de akkerbouwgewassen, omdat deze bedrijven meer groenvoedergewassen, vooral snijmaïs, hebben opgenomen in het bouwplan. Deze gewassen zijn niet meegeteld als akkerbouwgewas, waardoor de specialisatiegraad uitkomt op 85%.

Veel granen en aardappelen op grote bedrijven

De bedrijfsopzet van de groep grootste bedrijven wijkt wat de meeste gewassen betreft niet sterk af van die van de kleinere bedrijven (tabel 1).

Tabel 1 Aandeel van gewassen in het bouwplan per grootteklasse in 2006 (%)

Gewas	Grootteklasse (ha)			
	< 100	100 - 150	150 - 200	> 200
Granen	32	32	31	29
Consumptieaardappelen	10	11	10	9
Pootaardappelen	6	10	9	6
Zetmeelaardappelen	7	11	13	15
Suikerbieten	13	13	12	12
Overig	32	23	24	29

Bron: CBS Landbouwteiling.

In het bouwplan wordt 30% ingeruimd voor de teelt van granen, vooral wintertarwe en zomergerst. Het aandeel granen is zowel bij de verschillende grootteklassen als gedurende meerdere jaren vrij constant, omdat deze gewasgroep opgenomen wordt in het bouwplan in verband met vruchtwisselingseisen. Vanaf 2006 zijn de premies voor granen ontkoppeld van het areaal. Vanwege de huidige hoge graanprijzen door een grote vraag op de wereldmarkt, zal het aandeel van de granen in het bouwplan op peil blijven. Niet alleen vanuit overwegingen rondom de vruchtwisseling, maar ook omdat het economisch aantrekkelijker wordt om ze te telen. De suikerbietenteelt neemt gemiddeld bij de bedrijven ruim 10% van het areaal in. Wel afwijkend is het belang van aardappelen in het bouwplan. Dit komt vooral doordat de zetmeelaardappelbedrijven die relatief veel aardappelen in het bouwplan hebben, vaak grote bedrijven zijn. Van de bedrijven groter dan 100 ha heeft circa 30% zetmeelaardappelen in het bouwplan. Bij de kleinere bedrijven is dit 10%. Van het totale areaal zetmeelaardappelen in Nederland wordt 30% geteeld op de grote akkerbouwbedrijven. Op de grote bedrijven wordt ook bijna 30% van de pootaardappelen verbouwd. De consumptieaardappelteelt is van minder belang voor de grote bedrijven, zij verzorgen namelijk 20% van het Nederlandse areaal.

Regionale verschillen

De grote bedrijven komen voornamelijk voor in de akkerbouwgebieden in de Veenkoloniën en Zeeland. In de Veenkoloniën en de regio Bouwhoek is meer dan 40% van het akkerbouwareaal in gebruik bij de akkerbouwbedrijven van meer dan 100 ha (tabel 2). Het grootste deel van deze grote bedrijven zijn zetmeelaardappelbedrijven. Het grootste areaal akkerbouwgewassen is te vinden bij de akkerbouwbedrijven kleiner dan 100 hectare. Naast het areaal akkerbouwgewassen dat op gespecialiseerde akkerbouwbedrijven aanwezig is, wordt er nog ruim 150.000 ha aan akkerbouwgewassen op niet gespecialiseerde bedrijven beteeld. Dit areaal is niet opgenomen in tabel 2.

Tabel 2 Aandeel in areaal akkerbouwgewassen op akkerbouwbedrijven per gebied en grootteklasse in 2006 (%) en totaal areaal akkerbouw op akkerbouwbedrijven (ha)

Schaalgrootte (ha)	Regio				
	Bouwhoek en Hogeland	Veenkoloniën en Oldambt	IJsselmeer-polders	Zuidwestelijk akkerbouwgebied	Overig Nederland
< 100	59	58	80	74	74
100 - 150	26	21	11	14	11
150 - 200	9	10	3	4	6
> 200	6	12	5	7	9
Totaal	100	100	100	100	100
Totaal areaal (ha)	36.500	86.800	58.600	116.400	99.300

Bron: CBS Landbouwtelling.

Betere rentabiliteit op grote bedrijven

Uit het Bedrijven-Informatienet van het LEI blijkt dat de grote bedrijven gemiddeld een betere rentabiliteit behalen dan de kleinere bedrijven (tabel 3).

Tabel 3 Rentabiliteit van akkerbouwbedrijven, 2003-2005

Jaar	Bedrijven < 100 ha	Bedrijven > 100 ha
2003	84	101
2004	66	85
2005	79	94

Bron: Bedrijven-Informatienet van het LEI.

De reden hiervoor is dat de opbrengsten uitgedrukt in euro per ha cultuurgrond hoger liggen dan op de kleinere bedrijven. Daarnaast zijn de totale kosten (berekende plus betaalde kosten) per hectare lager. De grote bedrijven behalen dus goede resultaten. De verwachting is daarom dat de stijgende lijn in het aantal grote bedrijven zich zal voortzetten in de komende jaren. Naast het inkomen dat uit de bedrijfsactiviteiten wordt behaald, wordt het gezinsinkomen aangevuld met opbrengsten van buiten het bedrijf. In tegenstelling tot de groep kleine bedrijven is de bijdrage van arbeid buiten bedrijf beperkt. De beschikbare arbeid wordt overwegend op het bedrijf ingezet. Dit blijkt eveneens uit de lagere kosten per ha voor werk door derden (loonwerk) op de grote bedrijven. De inkomsten uit privé-bezittingen, zoals effecten en rente op spaargeld, leveren wel een behoorlijke aanvulling op het gezinsinkomen.